

STORTINGET

Innst. 177 S

(2021–2022)

Innstilling til Stortinget
fra justiskomiteen

Dokument 8:26 S (2021–2022)

Innstilling fra justiskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Marian Hussein, Kathy Lie og Andreas Sjalg Unneland om endring av straffeloven for å hindre seksuell utnyttelse av barn

Til Stortinget

Sammendrag

I dokumentet fremmes følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å endre ordlyden i straffeloven § 295 første ledd bokstav c) slik at den omfatter utnyttelse av en person under 18 år i en særlig sårbar 'situasjon'.»

Det vises til dokumentet for nærmere redegjørelse.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kamzy Gunaratnam, Odd Harald Hovland og Maria Aasen-Svensrud, fra Høyre, Ingunn Foss og Sveinung Stensland, fra Senterpartiet, Ivar B. Prestbakmo og Else Marie Rødby, fra Fremskrittspartiet, lederen Per-Willy Amundsen og Tor André Johnsen, fra Sosialistisk Venstreparti, Andreas Sjalg Unneland, og fra Venstre, Ingvild Wethrus Thorsvik, viser til Dokument 8:26 S (2021–2022) om forslag til endring av straffeloven

for å hindre seksuell utnyttelse av barn, fra representantene Marian Hussein, Kathy Lie og Andreas Sjalg Unneland fra Sosialistisk Venstreparti.

Komiteen er enig med forslagsstillerne i at vold og overgrep mot barn og unge er et betydelig samfunns- og folkehelseproblem, og at forebygging av slik kriminalitet er og bør være en høyt prioritert oppgave

Komiteen viser til at straffelovgivningen, i likhet med all annen lovgivning, skal være i tråd med Norges internasjonale forpliktelser. Komiteen viser til at straffeloven § 295 første ledd bokstav c var ment å oppfylle forpliktelsene i Europarådets konvensjon om beskyttelse av barn mot seksuell utnyttning og seksuelt misbruk (Lanzarote-konvensjonen) artikkel 18 nr. 1 bokstav b andre og tredje strekpunkt, jf. Ot.prp. nr. 22 (2008–2009) kapittel 7.6.4.3.

Komiteen viser til at forslagsstillerne ber regjeringen fremme forslag om å endre ordlyden i straffeloven § 295 første ledd bokstav c, slik at utnyttelse av en person under 18 år i en særlig sårbar «situasjon» omfattes av ordlyden. Komiteen merker seg at forslaget er foranlediget av Hålogaland lagmannsretts dom i sak LH-2021-24720, hvor to menn ble frikjent for å ha utnyttet en beruset kvinne på 16 år og 2 måneder. Lagmannsretten mente begrepet «livssituasjon» ikke omfattet et enkeltstående tilfelle av beruselse med påfølgende redusert dømmekraft. Komiteen viser til representantforslaget for ytterligere informasjon om bakgrunnen for forslaget.

Komiteen merker seg at statsråden i sitt svarbrev til komiteen av 8. desember 2021 (vedlagt) opplyser at departementet i mars 2021 ga Straffelovrådet i oppdrag å foreta en helhetlig gjennomgang av straffelovens bestemmelser om seksuallovbrudd. Komiteen merker seg videre at statsråden opplyser at representantforsla-

get vil inngå som en del av Straffelovrådets gjennomgang.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet og Fremskrittspartiet, merker seg at Justis- og beredskapsdepartementet i mars 2021 ga Straffelovrådet i oppdrag å foreta en helhetlig gjennomgang av straffelovens bestemmelser om seksuallovbrudd. Flertallet viser til at dette også inkluderer straffeloven § 295 første ledd bokstav c, som rammer seksuell utnyttelse av en person under 18 år i en særlig sårbar livssituasjon.

Flertallet peker på at den nærmere utformingen av reglene reiser krevende spørsmål, der ulike hensyn må balanseres mot hverandre.

Flertallet mener det er nødvendig å vurdere flere bestemmelser i sammenheng. Det er viktig at endringer i straffelovens regler om seksuallovbrudd skjer på bakgrunn av et grundig arbeid, slik at endringene ikke gir utilsiktede konsekvenser, og at lovforarbeidene gir god veiledning. Flertallet vil peke på at gode lovforarbeider, som sikrer at lovgivers intensjon blir tydeliggjort, er særlig viktig innenfor et rettsområde som dette. Flertallet mener at Straffelovrådets gjennomgang av straffelovens kapittel om seksuallovbrudd vil bidra til dette.

Flertallet mener videre at bestemmelsene som gjelder ulike seksuelle krenkelser, samlet sett må sikre at lovverket er i samsvar med Norges folkerettslige forpliktelser. Hva som ligger i de folkerettslige forpliktelsene, krever en nærmere vurdering. Flertallet mener at Straffelovrådet er riktig organ til å foreta slike vurderinger og vil kunne belyse disse spørsmålene på en god måte. Flertallet mener at det fra departementets side legges opp til en god prosess når man skisserer at man etter at Straffelovrådet har fremlagt sin tilrådning, vil komme tilbake med helhetlige forslag til endringer i kapittelet om seksuallovbrudd, herunder nødvendige endringer i straffeloven § 295 første ledd bokstav c.

Flertallet fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen vurdere om ordet 'livssituasjon' i straffeloven § 295 første ledd bokstav c bør endres til 'situasjon', slik at bestemmelsen rammer det 'å unytte en person under 18 år i en særlig sårbar situasjon'.»

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Venstre viser til at vold og seksuelle overgrep mot barn er et stort samfunnsproblem. Samfunnet har et ansvar for å sørge for å forebygge at vold og overgrep skjer, og sikre at lovverket i de tilfeller overgrep skjer, er i samsvar med landets internasjonale forpliktelser.

Disse medlemmer viser til at lovteksten i dagens straffelov § 295 første ledd bokstav c ikke er i samsvar med intensjonen i Europarådets konvensjon om

beskyttelse av barn mot seksuell utnyttning og seksuelt misbruk artikkel 18 nr. 1 bokstav b annet og tredje strekpunkt. Dette gjør at tiltalte som i dag burde blitt dømt for seksuell utnyttning og seksuelt misbruk av barn, går fri. Disse medlemmer viser til at bakgrunnen for representantforslaget er en konkret sak som var oppe i lagmannsretten, jf. LH-2021-24720. Kort oppsummert gikk saken ut på følgende:

«To menn født i 1998 og 2000 stod tiltalt for overtredelse av straffeloven § 295 første ledd bokstav c), for å ha skaffet seg seksuell omgang ved å utnytte en person under 18 år i en særlig sårbar livssituasjon'. Fornærmede, som var 16 år og 2 måneder, var beruset da hun kom til den ene av de tiltaltes bopel. Hun fikk også servert alkohol mens hun var der. De tiltalte utnyttet dette til å skaffe seg seksuell omgang med henne. Påtalemyndigheten anførte at dette var tilstrekkelig til å si at fornærmede hadde vært i en 'særlig sårbar livssituasjon' denne kvelden/natten. Det var ikke andre forhold ved henne som var relevante ved denne vurderingen. Lagmannsretten frifant de tiltalte idet begrepet 'livssituasjon' ikke ble funnet å omfatte et enkeltstående tilfelle av beruselse med påfølgende redusert dømmekraft.»

Disse medlemmer viser til at dagens straffelov § 295 bokstav c: altså lyder som følger:

«Med fengsel inntil 6 år straffes den som skaffer seg eller en annen seksuell omgang (...) ved

c) å utnytte en person under 18 år i en særlig sårbar livssituasjon»

Disse medlemmer viser videre til at Europarådets konvensjon om beskyttelse av barn mot seksuell utnyttning og seksuelt misbruk (Lanzarote-konvensjonen) i art. 18 nr. 1 bokstav b tredje strekpunkt, forplikter partene til å kriminalisere

«engaging in sexual activities with a child where: (...) abuse is made of a particularly vulnerable situation of the child, notably because of a mental or physical disability or situation of dependence».

Disse medlemmer vil også peke på avsnitt 126 i den forklarende rapporten til Lanzarote-konvensjonen, som det er vist til i Ot.prp. nr. 22 (2008–2009) pkt. 7.6.3 som lyder:

«The third indent relates to abuse of a particularly vulnerable situation of the child, notably because of a mental or physical disability or a situation of dependence. Disability includes children with physical and sensory impairments, intellectual disabilities and autism, and mentally ill children. A **'situation of dependence' refers not only to children with drug or alcohol addiction problems, but also to situations in which a child has become intoxicated by alcohol or drugs, whether through his or her own actions or by the perpetrator, and whose subsequent vulnerability is then abused.** The term dependence also covers other situations in which the child has no other real and acceptable option than to submit to the abuse. The reasons for such situations may be physical, emotional, family-rela-

ted, social or economic, such as, for example, an insecure or illegal administrative situation, a situation of economic dependence or a fragile state of health. In such a case the child may consent to the sexual relations, but his or her situation of vulnerability renders the capacity to consent invalid. Notions of particular vulnerability of a child and situations of dependence could also cover acts committed against children in the framework of activities within sects which are characterized by a physical and mental isolation of the child who is cut off from the outside world and very often subjected to various forms of brainwashing. The situation of unaccompanied migrant minors could also fall within the situation of particular dependence or vulnerability.»

Disse medlemmer viser til at lagmannsretten i saken det er henvist til over, er enig med aktor, forsvarerne og bistandsadvokaten i at dersom lovens vilkår hadde vært «særlig sårbar situasjon», ville de tiltalte forhold utvilsomt vært rammet. Fornærmede var et barn og burde ha krav på at de voksne hun treffer når hun er svært beruset, sørger for å utvise den nødvendige omsorgen for henne og ikke utnytter henne seksuelt. Dagens lovbestemmelse bruker imidlertid ordet «livssituasjon», som av lagmannsretten ble tolket som en snevrere ordlyd enn «situasjon». Disse medlemmer viser videre til at lagmannsretten i den gjeldende saken leser konvensjonens art. 18 og den forklarende rapporten slik at konvensjonspartene pålegges å kriminalisere tilfeller der et barn er eller gjennom gjerningspersonens handlinger kommer under påvirkning av alkohol, og den sårbarheten som derigjennom oppstår, utnyttes av gjerningspersonen til å skaffe seg seksuell omgang med barnet, noe som var tilfelle i denne saken. Disse medlemmer mener dermed det er behov for å klargjøre lovteksten slik at den er i tråd med Lanzarote-konvensjonens forpliktelser.

Disse medlemmer merker seg at departementet mener at forslaget vil bli dekket av Straffelovrådets gjennomgang av straffelovens kapittel om seksuallov-

brudd. Disse medlemmer mener det derimot er unødig lenge å vente på Straffelovrådets innstilling.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å endre ordlyden i straffeloven § 295 første ledd bokstav c slik at den omfatter utnyttelse av en person under 18 år i en særlig sårbar 'situasjon'.»

Forslag fra mindretall

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti og Venstre:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å endre ordlyden i straffeloven § 295 første ledd bokstav c slik at den omfatter utnyttelse av en person under 18 år i en særlig sårbar «situasjon».

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet og Senterpartiet.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til representantforslaget og rår Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

Stortinget ber regjeringen vurdere om ordet «livssituasjon» i straffeloven § 295 første ledd bokstav c bør endres til «situasjon», slik at bestemmelsen rammer det «å unytte en person under 18 år i en særlig sårbar situasjon».

Oslo, i justiskomiteen, den 1. mars 2022

Per-Willy Amundsen

leder

Ingunn Foss

ordfører

**DET KONGELIGE
JUSTIS- OG BEREDSKAPSDEPARTEMENT**

Justis- og beredskapsministeren

Justiskomiteen
Stortinget
Postboks 1700
0026 Oslo

Deres ref.

Vår ref.
21/6442 - BST

Dato
08.12.2021

Dokument 8:26 S (2021–2022) representantforslag om endring i straffeloven for å hindre seksuell utnyttelse av barn

Justiskomiteen har i brev av 24. november 2021 bedt om Justis- og beredskapsdepartementets uttalelse i forbindelse med at komiteen behandler et representantforslag om endring av straffeloven for å forhindre seksuell utnyttelse av barn.

Justis- og beredskapsdepartementet ga i mars 2021 Straffelovrådet i oppdrag å foreta en helhetlig gjennomgang av straffelovens bestemmelser om seksuallovbrudd. Dette inkluderer også straffeloven § 295 første ledd bokstav c, som rammer seksuell utnyttelse av en person under 18 år i en særlig sårbar livssituasjon. Representantforslaget vil således naturlig inngå som en del av Straffelovrådets helhetlige gjennomgang av det nevnte kapittel i straffeloven.

Rådet skal foreslå en regulering som samlet sett ivaretar den enkeltes rett til seksuell selvbestemmelse og andre grunnleggende krav til en rettsstatlig utforming av straffelovgivningen. Rådet skal identifisere eventuelle mangler ved gjeldende regulering og foreslå endringer som gir en mer hensiktsmessig utforming av de enkelte bestemmelsene, og en mer treffende avgrensning mellom de ulike straffebudene om seksuelle krenkelser.

Hvilket strafferettslig vern berusede personer – både barn og voksne – bør ha mot å bli utnyttet seksuelt, er blant de spørsmålene som Straffelovrådet vurderer.

Den nærmere utformingen av reglene reiser krevende spørsmål, der ulike hensyn må balanseres mot hverandre. Reglene som skal beskytte personer over seksuell lavalder mot seksuelle krenkelser må utformes slik de ikke gjør et uforholdsmessig inngrep i den enkeltes seksuelle selvbestemmelsesrett. Det er viktig at vernet ikke går så langt at den som skal beskyttes samtidig blir frarøvet retten til å bestemme over eget seksualliv.

Videre er det nødvendig å vurdere flere bestemmelser i sammenheng. Når det gjelder seksuell utnyttelse av en beruset person, er det for eksempel verdt å merke seg at straffelovens bestemmelse om voldtekt allerede rammer seksuell omgang med en person som er «ute av stand til å motsette seg handlingen» på grunn av beruselse.

Bestemmelsene som gjelder ulike seksuelle krenkelser må samlet sett sikre at lovverket er i samsvar med Norges folkerettslige forpliktelser, inkludert Europarådets konvensjon om beskyttelse av barn mot seksuell utnyttning og seksuelt misbruk (Lanzarote-konvensjonen). Hva som konkret ligger i de folkerettslige forpliktelsene, krever en nærmere vurdering. Dette gjelder også forpliktelsen til å kriminalisere utøvelse av seksuelle aktiviteter med et barn ved å misbruke en situasjon der barnet er særlig sårbart, spesielt på grunn av nedsatt psykisk eller fysisk funksjonsevne eller fordi det befinner seg i en avhengighetssituasjon, jf. Lanzarote-konvensjonen artikkel 18 nr. 1 bokstav b tredje strekpunkt.

Det er viktig at endringer i straffelovens regler om seksuallovbrudd skjer på bakgrunn av et grundig arbeid, slik at endringene ikke gir utilsiktede konsekvenser, og slik at lovforarbeidene gir god veiledning. Gode lovforarbeider, som sikrer at lovgivers intensjon blir tydeliggjort, er særlig viktig innenfor et rettsområde som dette. Det nettopp dette Straffelovrådets gjennomgang av straffelovens kapittel om seksuallovbrudd skal bidra til.

Jeg er positiv til intensjonen i representantforslaget. Etter Justis- og beredskapsdepartementets syn vil det fremsatte forslaget inngå i Straffelovrådets arbeid. Etter at Straffelovrådet har fremlagt sin tilrådning vil jeg komme tilbake med helhetlige forslag til endringer i kapittelet om seksuallovbrudd, herunder nødvendige endringer i straffeloven § 295 første ledd bokstav c. Rådet skal avgi sin utredning innen 15. desember 2022.

Med hilsen

Emilie Mehl

